

Romanul realist, Balzacian, interbelic - Trasaturi ale romanului obiectiv Enigma Otiliei - G. Calinescu

Afirmatia criticului literar Gheorghe Glodeanu despre romanul lui George Calinescu, surprinde, intr-adevar, cele mai importante trasaturi ale balzacianismului asimilat de prozatorul roman. Atat caracteristicile ce tin de continut (individualizarea caracterelor, observatia sociala), cat si cele care se refera la forma, la tehnica narativa (narator omniscient, relatare la persoana a treia) evidentiaza formula estetica balzaciana, aplicata romanului Enigma Otiliei.

In primul rand, George Calinescu, important critic si prozator interbelic, ilustreaza conceptia sa critica si teoretica despre roman, considerandu-l pe Balzac modelul esential. In eseu Teoria romanului, el considera ca romanul trebuie sa fie o scriere tipic realista, care sa demonstreze idei printr-o experienta de viata. In acest sens, criticul respinge proustianismul din romanele vremii sale (Camil Petrescu), optand pentru formula realista, balzaciana. Totusi, Nicolae Manolescu, in articolul sau din volumul Arca lui Noe, considera ca obiectivitatea romanului Enigma Otiliei e paradoxala, pentru ca nu mai ilustreaza, conform definitiei, absenta din text a unui narator, ci, dimpotriva, interventia permanenta a unui comentator savant si expert. De aceea, s-a spus ca, la Calinescu, mijloacele literaturii interfereaza cu cele ale criticii si ca toate aspectele sunt privite cu ochiul unui estet. Romancierul Insusi marturiseste ca vrea sa creeze documente de viata, asemenea lui Balzac, dar, de fapt, el face mai mult decat atat, comenteaza viata.

Realismul, obiectivitatea se releva prin tema (raportarea unei societati degradate moral la ban ca valoare suprema), structura (sferica), tehnica detaliului, crearea de personaje tipice.

Tema este evidentiata Inca din titlu, care pune accentul pe caracterul imprevizibil al eroinei si care face din roman o poveste a enigmei feminitatii. In intentia scriitorului, cartea purta titlul Parintii Otiliei, ilustrand astfel motivul balzacian al paternitatii, urmarit In relatiile parinti-copii, In contextul epocii interbelice. Fiecare dintre personajele romanului pot fi considerate parinti ai Otiliei, pentru ca, Intr-un fel sau altul, li hotarasc destinul. De pilda, mos Costache Isi exercita lamentabil rolul de tata, desi nu este lipsit de sentimente fata de Otilia. El se gandeste la viitorul ei, vrea chiar sa o Infieze, dar amana la nesfarsit gestul. si Pascalopol, mult mai varstnic decat Otilia, marturiseste ca, In iubirea pentru ea, Imbina pasiunea cu paternitatea. De asemenea, tema mostenirii este un alt element de inspiratie balzaciana, fiind ilustrata prin lupta dusa de familia Tulea pentru obtinerea mostenirii lui Costache Giurgiuveanu.

De altfel, romanul este structurat pe doua mari planuri narrative: povestea de iubire dintre Felix si Otilia, pe de o parte, si Incercarile familiei Tulea de a mosteni averea lui Costache, pe de alta parte.

Actiunea operei Incepe cu venirea la Bucuresti a tanarului Felix Sima, un orfan care terminase liceul la Iasi si voia sa devina medic. El soseste In casa unchiului sau, Costache Giurgiuveanu. Acesta o creste pe Otilia Marculescu, fiica sa vitrega, cu intentia de a o Infia, de si fata reprezinta

În opinia Aglaei, sora lui Costache, un pericol pentru moștenire.

Lupta pentru moștenirea bătrânului este dată de Aglae și de ginerele ei, Stanica Rătiu, care vor, fiecare pentru el, să pună mână pe banii lui Giurgiuveanu. Tocmai de aceea ei vin foarte des în casa lui Costache și vor să fie siguri că bătrânul nu o înființează pe Otilia și nici nu face vreun testament. Cei doi banuiesc că moș Costache ține ascunsă în casa o mare sumă de bani. La un moment dat, moș Costache se îmbolnăvește și atunci Aglae își aduce toată familia în casa bătrânului, așteptându-i moartea. Totuși Costache își revine, dar mai târziu, în urma unui efort mare, paralizează, ceea ce o determină pe Aglae să se reîntoarcă. În cele din urmă, banii sunt furati de arivistul Stanica chiar de sub salteaua bolnavului paralizat și, din cauza că a fost jefuit fără să poată face nimic, Costache moare.

Un alt argument care susține obiectivitatea romanului în spirit balzacian este incipitul, care fixează cadrul spațial și temporal: "Într-o seară de la începutul lui iulie 1909 [...], pe strada Antim...". După descrierea amanunțită a străzii, a casei lui Costache, în stil tipic balzacian, sunt prezentate personajele, în jurul cărora se va concentra conflictul. Esențiala pentru încadrarea romanului în realismul balzacian este descrierea din primele pagini, prin situarea exactă a acțiunii în timp și spațiu, prin impresia de verosimilitate dată de detaliile topografice și prin tehnica detaliului semnificativ: "Varietatea cea mai neprevăzută a arhitecturii, mărimea neobisnuită a ferestrelor, în raport cu forma scundă a clădirilor....".

În plus, o altă metodă balzaciană este aceea a prezentării însușirilor personajelor prin deducerea acestora din mediul în care trăiesc. Se patrunde astfel, prin descrierea interioarelor, în psihologia personajelor. Balzac spunea că o casă e un document moral și sociologic, iar exemplul în acest sens este casa lui Costache Giurgiuveanu. Prin contrastul dintre pretentia de bogăție și bun gust a locatarilor și realitatea mizeră și saracicioasă sunt sugerate trasaturile acestora: incultura (ce reiese din amestecul de stiluri arhitectonice), snobismul (din limitarea artei clasice), delăsarea (starea precară a locuinței). Tehnica folosită în prezentarea cadrului e aceea a focalizării, adică restrângerea treptată a cadrului de la stradă la casă, la interioare și la personaje.

În ceea ce privește personajele, acestea ilustrează o umanitate canonică, prin tipologiile în care se încadrează, dând obiectivitate romanului. Ele se definesc printr-o singură trasatură, fixată încă de la începutul romanului și nu evoluează, cu excepția lui Felix. Restul reprezintă caracterele clasice, balzaciene: aristocratul rafinat (Pascalopol), cocheta (Otilia), femeia ușoară (Georgeta), lacomul (Aglae) avarul (moș Costache), arivistul (Stanica Rătiu), debilul mintal (Titi), fata bătrână (Aurica).

Deși se realizează tipologii, la construirea acestora este aplicată o formulă estetică modernă, și anume ambiguitatea personajelor. Spre exemplu, moș Costache nu este dezumanizat de patima sa, având sentimente profunde pentru Otilia. Aceeași ambiguitate se remarcă și în construirea personajului Stanica Rătiu: el este, simultan, demagog al ideii de paternitate și sentimental. Astfel, când vorbește, chiar are impresia că își dorește un copil și se iluzionează că este capabil de fapte bune. Cu toate acestea, baietelul pe care îl avusese murise din cauza neglijenței sale și a Olimpiei,

Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari
<http://referatenoi.ro>

sotia lui si fiica Aglaei Tulea.

Nicolae Manolescu observa ca G. Calinescu Isi construiește personajele si In functie de etica lor. Astfel, unii actanti sunt dominati de moralitate (Felix, Otilia, Pascalopol), iar altii - de interese meschine (Aglae, Stanica). Aceasta viziune este una antitetica. Spre exemplu, inteligenta lui Felix este In contrast cu imbecilitatea lui Titi, iar feminitatea misterioasa a Otiliei - cu uratenia Auricai.

Un personaj realizat amplu, prin procedeul reflectarii poliedrice, este Otilia. Portretul ei este complex si contradictoriu: "fe-fetita" cuminte si iubitoare pentru mos Costache, fata "admirabila, superioara" pentru Felix, femeia capricioasa, dar si copilaroasa pentru Pascalopol, "o dezmatata, o stricata" pentru Aglae, "o fata desteapta", cu spirit practic pentru Stanica si o rivala In casatorie pentru Aurica.

Alte procedee folosite In realizarea personajelor sunt: comportamentismul (prin care se transmit exclusiv datele concrete, obiective ale comportamentului, fara a se cunoaste gIndurile personajelor, cu exceptia celor dezvaluite de ele Insele) si interesul pentru procesele psihice deviante (alienarea - Titi, senilitatea - Simion)

In ceea ce priveste tehnica narativa, discursul li apartine unui narator omniscient, omniprezent, care relateaza la persoana a treia, controland traiectoriile existentei personajelor sale. Desi naratorul pare a nu se implica In actiune, el face mai mult decat atat, comenteaza permanent evenimentele, ceea ce a si determinat observatia ca autorul Isi prelungeste mijloacele criticii In literatura.

O tehnica ce tine de modernitatea romanului consta In introducerea In naratiune a unor secvente tipice genului dramatic, cum este aceea a jocului de carti la capataiul lui mos Costache care agoniza. Prin intermediul monologului interior, sunt evidentiata gIndurile personajelor prezente, fiecare preocupat de o alta problema, niciunul sensibil la drama muribundului.

De asemenea, umorul este un alt element al originalitatii lui George Calinescu, romanul fiind considerat comic prin folosirea unor procedee caracteristice: tipologia redusa la esenta, personajele - caricaturi (Simion), prezenta unor teme si motive specifice comediei. Limbajul este uniformizat, ceea ce tradeaza faptul ca naratorul se ascunde In spatele personajelor sale. Sunt utilizate aceleasi mijloace lingvistice, indiferent de situatia sociala sau de cultura acestora.

In concluzie, Enigma Otiliei este un roman realist balzacian, obiectiv. Naratorul prezinta viata societatii buciurestene de la Inceputul secolului al XX-lea, folosind procedee specifice ca realizarea de tipologii, tehnica detaliului, a focalizarii, motivul paternitatii, veridicitatea, depasind Insa modelul realismului clasic, prin elementele de modernitate (spiritul critic si polemic, ambiguitatea personajelor, reflectarea poliedrica).